

S obzirom na promišljanje puta i načina kako doći do života vječnoga koji je u Bogu i koji predstavlja kriterij za izbor odgojnih sadržaja, postupaka, mjera i oblika, salezijanci su razradili dvije poddoktrine: načela i norme kao i institucije za odgoj salezijanaca i specifična načela za odgoj mladeži.

U knjizi "Odgoj don Boscovih salezijanaca" data je cjelokupna edukativna doktrina odgoja salezijanaca s programima, oblicima i načinima ostvarivanja toga odgoja. U prvom dijelu knjige dat je proslav u kojem se tumače temeljni stavovi, opisuju odrednice programa institucije s kratkom poviješću od don Boscovih početaka do danas. U drugom dijelu se analitički razglaba *Ratio educationis* (program salezijanskog odgoja), i to s obzirom na poziv salezijanaca i njihov identitet kao i na elemente posvećenja (to su: apostolsko i karitativno djelovanje, njegovanje društvene komunikacije, posebno prema mladeži, te zajednički život i rad), zatim s obzirom na specifične potrebe triju osnovnih vrsta odgajatelja pastira salezijanaca: prezbitera, đakona i laika. Nakon toga utvrđivanja temeljnih egzistencijalno-vjerskih odlika za koje je *Ratio* ustrojen, u istom se dijelu govori i o temeljnim ciljnim vrijednostima salezijanskog odgoja (zdravlje, rad, intelekt kao kritička sposobnost razmišljanja i rasuđivanja, duševna ravnoteža koja podrazumijeva sposobnost slobodnog izbora, prave osobne ljubavi i otvorenosti drugima te uzajamnog prihvaćanja i poštovanja; zatim redovničke vrijednosti, smisao za Boga i njegovu aktivnu prisutnost u povijesti, pastoralna ljubav, živjeti i raditi zajedno, življenje evanđeoskih savjeta, stalni unutrašnji i vanjski dijalog s Bogom). Na kraju ovoga dijela je posebno razrađen i opus intelektualnog odgoja salezijanaca kao temeljna pretpostavka za autentično življenje, učinkovito djelovanje i duhovno komuniciranje. Treći dio knjige nosi podnaslov "Stupnjevi odgojnog procesa" i predstavlja sintezu salezijanske odgojne tehnologije. To su pedagogija, didaktika i metodika zajedno, jer se tu fiksiraju svi segmenti modernog kurikulumu (sadržaji, zadaci, sredstva i uvjeti, specifične psihofizičke karakteristike, vrlo fini postupci edukativnog prilaženja, organizacija i evaluacija odgoja).

Knjiga je na kraju u poglavlju "Dodaci" opskrbljena i temeljnim dokumentima, pa čak i onima koji se tiču kanonskog prava što regulira redovnički odgoj u Katoličkoj crkvi. Veliko i dobro razrađeno pojmovno kazalo, što je također dio dodatka, omogućuje čitateljima, a posebno laicima i svjetovnjacima, da se lako i brzo snalaze u čitanju ovog sintetskog djela u kome je sadržano sve što se odnosi na pedagogiju i odgoj don Boscovih salezijanaca.

U knjizi "Odgajati mlade u vjeri", što je nastavak izlaganja salezijanske doktrine odgoja, prikazuju se ciljevi, sadržaji, metode i oblici salezijanskog odgajanja svjetovnih osoba, posebno djece i mladeži. S obzirom na afirmaciju vjerskog odgoja u Hrvatskoj nakon pobjede demokracije, ova će knjiga pomoći u prvom redu onima koji ostvaruju u školama vjerski odgoj, zatim svim nastavnicima da shvate i podupru taj odgoj, pa konačno roditeljima i učenicima koji su posebno pozvani da pristupe vjerskom odgoju kao putu do Boga.

I ova knjiga je strukturirana u tri temeljna poglavlja, jer slijedi osnovnu logiku odgojnog programa (*Ratio edu-*

NEDJELJKO KUJUNDŽIĆ

**SALEZIJANSKA ODGOJNA DOKTRINA
ODGOJ DON BOSCOVIH SALEZIJANACA, Zagreb, 1989.
ODGAJATI MLADE U VJERI, Zagreb, 1992.**

Katehetski salezijanski centar u svojoj biblioteci "Dokumenti" izdao je u spomenute dvije knjige cjelovitu odgojnu doktrinu salezijanaca. Za razliku od drugih redovničkih i svjetovnih doktrina, salezijanska doktrina se može najkraće označiti kao odgoj iz života i za život. Naime, salezijanci smatraju da je život osnovna kategorija svega, pa tako i odgoja. Naturalni život je život u kome klija jedan drugi, savršeniji život ka kojemu treba skupno i pojedinačno ići.

cationis). Polazeći od nove evangelizacije koja zahtijeva i "novi odgoj" što polazi iz srđaca mladeži koja se pomalo penje do Boga i tako usvaja vlastitim životom katoličku vjeru, salezijanci ističu u prvi plan duhovni status mladeži, njihove mogućnosti, te u toj funkciji programiraju sadržaje, vrijednosti, metode i cjelokupnu edukativnu organizaciju kojoj je cilj da još neosviješteni vjerski osjećaj dobije oblike svjesnog nastojanja mladeži na akceleraciji vlastitog razvoja. Već smo istaknuli da je temeljna odlika salezijanske doktrine odgoja cjelovito shvaćanje i angažiranje čovjeka. Kako to salezijanski teoretičari sami kažu, "naše poslanje odgojitelja duboko nas povezuje sa suvremenim svijetom i njegovom poviješću. Doista, odgajati znači s ljubavlju sudjelovati u rastu osoba i izgradnji njihove budućnosti" (str. 17). Slijedeći opće edukativne naputke svoga učitelja don Bosca, salezijanci zato naglašavaju kako je u odgoju "potrebno prilagoditi hod po mjeri mladih, imajući u vidu čovjeka sposobnog živjeti prema zahtjevima vjere u aktualnom trenutku" (str. 21). Dosljedno tome osnovnom stavu salezijanci u odgoju više cijene primarne ljudske zajednice i tzv. oblike prirodnog odgoja nego one *in vitro*. Obitelj je za njih

vrhunska životna odgojna zajednica u kojoj se čovjek shvaća cjelovito, pa zato čine posebne napore da pomognu roditeljima kako bi oni što uspješnije obavljali svoju odgajateljsku funkciju. Naravno, pri tome salezijanci ne zapuštaju ni ulogu škole, ali i njoj nastoje dati karakter što prisnije ljudske zajednice gdje se živi, pomaže i razumijeva svakoga, a ne samo uče neke informacije. Salezijanci stoga posebno nastoje školu osloboditi njezina stoljetnog verbalizma i formalizma. U svojoj metodici oni to čine na tri načina: uvođenjem rada, razvijanjem zajedničkog života i individualnim prilaganjem svakom učeniku. "Posebnu važnost ima na putu odgoja omladinska grupa" (str. 40), jer se u njoj odvija

nepatvoren život. Opća su salezijanska iskustva da mladi iskušavaju život u svim formama: "gladi koja traži kruh; potlačenošću koja traži slobodu; samoći koja traži zajedništvo; profanaciji koja traži dostojanstvo; zbnjenosti koja traži sigurnost; besmislu koji traži smisao; nasilju koje traži mir" (str. 51). Svima njima odgajatelj-salezijanac nastoji prići izvorno, tj. počinje odgojnu komunikaciju iz života kakav je, te malim koracima pomaže odgajanicima da traže svoj vlastiti spas. Prvi i najprokušaniji oblici toga spasa su "rad i molitva": radom se stvaraju uvjeti neophodni za održavanje vlastite egzistencije, a molitvom se stvaraju uvjeti za spas cjelovitog života koji mladi u lošim prilikama teško spoznavaju. Ovaj susret odgajatelja "tamo gdje se mladi nalaze" predstavlja zato osnovni princip salezijanskog odgoja. "Oratorij" kao osnovna edukacijska organizacija u kojoj se započinje i završava taj proces razvijanja mladeži zato nalaže svim ostalim organizacijama da budu: "dom koji prihvaća, župa koja evangelizira, škola koja priprema za život i dvorište za prijateljski susret i život u radosti" (str. 58). Drugo veliko pravilo salezijanskog odgoja je shvaćanje "da svaki mladi čovjek ima svoj vlastiti ritam različit od drugih" (str. 61), te da je osnovna dužnost valjana odgajatelja postupati prema tome ritmu, ako želi postići suglasje i uspjeh. Salezijanci se zato zalažu za tzv. metodički individualiziran pristup svakome učeniku za kojega se "razrađuje poseban itinerarij", koji vodi računa o maksimalnim ciljevima, psihofizičkim mogućnostima mladih kao i postupcima odgojne komunikacije. Idući na taj način malo pomalo uvis mladeži se na stanovitom stupnju otkrivaju i dimenzije vjere. Katehezu zato salezijanci ne započinju predavanjima, nego je izvode na principu "jedinstva vjere i života", jer u svakome odgajaniku tinja iskra Božja, ali on nje nije svjestan, pa mu treba pomoći da je osvijesti. Onoga momenta kada on to spozna, vjerski odgoj je olakšan, jer tada svaki mladić i djevojka autonomno traže Boga, a katehet im pomaže svojim savjetima da to traženje bude što lakše i prohodnije. Pri tome, kako naglašavaju salezijanski pedagozi, svaki mladić i djevojka prolaze četiri glavne etape kršćanske zrelosti: obogaćuju vjersko iskustvo, susreću se s Kristom kao spasiteljem svijeta, postupno se uključuju u zajednicu vjernika i zajedno se s njima zalažu za humanu i vjersku preobrazbu svijeta (str. 65).

"Budi odvažan, jak i ponizan" (str. 67) - to je osnovna maksima salezijanskog odgoja na kojoj počiva don Boscovo učenje. "Salezijanska praksa ne samo da idealno podržava temeljnu vrijednost 'religioznog iskustva' u odgoju osobnosti, nego daje prednost nekim konkretnim načinima kojima promiče njenu zrelost kao što su: vrednovanje životnosti i mladenačke izražajnosti; sudjelovanje u aktivnostima u kojima se može doživjeti osobna vrijednost i radost dijeljenja; pritičanje u pomoć potrebnima; vrijeme razmišljanja". (str. 71)

Don Bosco je s pravom naglašavao kako je u odgoju važnije srce od intelekta, jer prihvaćanje drugoga s radošću i spremnošću za primanje i davanje predstavlja temelj s kojega može započeti svaka umna komunikacija u kojoj se obrađuju informacije. Salezijanci tu poruku popularnije iskazuju maksimumom: "od igre do kulture i vjerničke angažiranosti" (str. 92). To znači da mladima valja dopustiti da maksimalno žive svoju vlastitu indivi-

dualnu slobodu, naravno, uz isto takvo poštovanje prava drugih da žive svoju slobodu. U međusudretima tih sloboda na djelu mladi se pomalo uče gdje su granice i gdje je potrebna suradnja i pomoć, jer pojedinac ne može nikada postići ono što možemo postići svi. Salezijanska metodika stoga njeguje više indirektni nego direktni pristup. Naime, salezijanci više vjeruju u "odgajanje" ambijenta nego samoga pojedinca, jer svaki društveni i prirodni ambijent odgojno djeluje na mlade bolje nego što bismo to mi odrasli postigli nekim posebnim edukativnim mjerama. Da bi se doprlo do srca mladeži, ni tu se ne može ništa učiniti intelektom. Ako je ljubav stvar srca, onda mlade treba voljeti i pristupati im samo kroz i pomoću ljubavi kao svestrane podrške u njihovu razvoju. Salezijanci, naravno, u tome više naglašavaju agape i caritas nego tzv. pohotnu ljubav, koja je uvijek egoistična i pozljeđuje drugoga.

"Svjedočenje je jedini govor koji je sposoban uvjeriti mlade." (str. 115). Verba movent, exempla trahunt (riječi potiču, ali primjeri vuku, sile, neodoljivi su), kako su govorili i stari Rimljani prije dva milenija. Odgojna i crkvena zajednica počivaju upravo na tome zornom svjedočenju kao autentičnom življenju i ispovijedanju vjere. Kako je to trajna egzistencijalna situacija u kojoj se čovjek nalazi, salezijanci su otuda u svojoj doktrini afirmirali permanentni, svestrani i emancipativni odgoj kao siguran put nove evangelizacije.

Budući da nitko ne može postići vlastitu sreću bez stjecanja radnih i profesionalnih kompetencija, salezijanci, više od ostalih redova, usmjeravaju mlade na stjecanje stručnih kompetencija prema vlastitim mogućnostima i interesima. Duša je za to oratorij kao omladinski centar (oni izbjegavaju termin škola zbog njene jednostranosti!), u kome se živi, radi, moli, uči, komunicira, prati, pomaže i tako penje do visina s kojih se može nazreti Boga kao vlastiti smisao i spas.

Salezijanska pedagogija se zbog ovih njenih općih karakteristika s pravom naziva "realističkom pedagogijom svetosti", jer ona polazi od života sa svim njegovim posebnostima (pa i negativnima) i malo-pomalo osvješćujući zapretanu Božju iskru razvija u svakom pojedincu sidro spasa oko kojega se ukotvljuje buduća profesija i svaki profesionalni, kreativni i vjerski angažman. Ona zato sretno sintetizira oba pola: realitet i idealitet u sljedećim modalitetima:

- odgajati (kulturno djelovanje) - odgajati u vjeri (eklezijalno djelovanje)
- promicati ljudskost - njegovati kršćanski rast
- biti i živjeti s mladima - biti i živjeti zajedništvo s Bogom
- trajno se inkulturirati - odvažno evangelizirati kulturu
- cijeniti vrijednost laikata - sve ukotviti u Kristu
- od škole napraviti oratorij kao kuću, dvorište i zborište na kojima izrasta i župa kao zajednica koja je središnji put prema Bogu (str. 157).

Kao što se iz ovih osnovnih karakteristika vidi, salezijanski odgoj "danas zahtijeva egzistencijalnu poučljivost, svakidašnju brigu i zalaganje koje traje čitav život" (str. 161). Ako ovo prevedemo na jezik svjetovne pedagogije, može se naglasiti da je salezijanska pedagogija jedna vrst egzistencijalističke pedagogije, jer ona uspostavlja

luk između male egzistencije (čovjeka) i megaegzistencije (Boga), i to na principima totalne komunikacije i intuitivnog, radnog i kreativnog pronicanja u osobnost svakog odgajnika. Suhoj, dogmatskoj pedagogiji ova pedagogija znači osvježanje i usrećivanje odgajnika i odgajatelja, pa je zato dobro da je upoznamo i svjetovni nastavnici.